

Prof. Anders Åslund
gościem prof. Leszka Balcerowicza i Fundacji FOR
7 czerwca 2010 r., Warszawa

Kraje, w których transformacja gospodarcza polegała na stopniowym wprowadzaniu reform, przeżywały dłuższy okres spadku PKB, niż w przypadku krajów przeprowadzających tzw. „terapię szokową” – stwierdził prof. Anders Åslund, gość prof. Leszka Balcerowicza i Fundacji FOR podczas wizyty w siedzibie fundacji w dniu 7 czerwca br.

Prof. Åslund odwiedził Polskę w związku z wydaniem jednej z jego najbardziej znanych książek: ***How Capitalism Was Built: The Transformation of Central and Eastern Europe, Russia, and Central Asia***, Cambridge University Press, 2007 (wydanie w języku polskim: *Jak budowano kapitalizm: Transformacja Europy Środkowej i Wschodniej, Rosji i Azji Środkowej*, Książka i Wiedza, Warszawa 2010).

W swojej prezentacji prof. Åslund postawił dwie tezy:

1) znany jest sposób tworzenia **gospodarki rynkowej** (uczyniło to aż 18 z 21 poddanych analizie krajów regionu – wyjątek stanowią Białoruś, Uzbekistan i Turkmenistan);

2) nie wiemy jak budować **demokrację** (jedynie 10 z 21 krajów posiada ustrój demokratyczny). Przyczynkiem dla demokratyzacji może być wprowadzenie instytucji na wzór takich, które z powodzeniem funkcjonują w Unii Europejskiej, a których funkcjonowanie wymagane jest od państw kandydackich przed przystąpieniem do Wspólnoty, czyli: niezależności banku centralnego, transparentnych wyborów, wspierania demokracji i społeczeństwa obywatelskiego, wolnego rynku i deregulacji.

Zdaniem prof. Åslunda **realny socjalizm** poprzez wysoką inflację, spadek produktu narodowego, dysfunkcyjną strukturę przemysłu oraz postępujące niedobory doprowadził do załamania systemu gospodarczego. Natomiast **kluczem do sukcesu w transformacji gospodarczej** okazały się cztery czynniki, mianowicie: szybka prywatyzacja, zdławienie inflacji, szybka i skuteczna deregulacja oraz radykalizm wprowadzanych reform.

Tempo prywatyzacji miało istotny wpływ na wyniki krajów przeprowadzających transformację: w krajach WNP nie wprowadzających reform, prywatyzacja wpłynęła na wzrost udziału produkcji sektora prywatnego (w relacji do PKB) z ok. 10 proc. (1991) do ok. 30 proc. (2006). W krajach reformujących WNP – zaobserwowano wzrost z ok. 10 proc. do 67 proc. (w badanym okresie). Największy wzrost udziału sektora prywatnego w relacji do PKB zanotowano w krajach Europy Środkowej i Wschodniej (z ok. 20 proc. na ok. 80 proc.), w których proces prywatyzacji był najszybszy.

Prywatyzacja stała się warunkiem początkowym dla utrwalenia gospodarki rynkowej, demokracji oraz ograniczenia korupcji. Jak wykazano w dalszej części prezentacji, **demokracja oraz prywatyzacja są ze sobą ściśle skorelowane**. Więcej prywatyzacji oznacza też mniejszą korupcję.

Prof. Åslund zauważył, że jedną z **głównych przyczyn kryzysu gospodarczego** było poluzowanie polityki monetarnej banków centralnych połączone z osłabieniem regulacji dotyczących funkcjonowania sektora bankowego. Im bardziej kraje zależne były od kapitałów pochodzących z banków zagranicznych, tym większy spadek PKB odnotowały w czasie kryzysu. Przykładem jest Łotwa, w której PKB w dobie kryzysu spadł o 25 proc. W 2009 roku spadki PKB widoczne były we wszystkich trzech republikach bałtyckich, a ich wielkość wahała się od 14 do 18 proc. PKB.

Na tym tle **Polska** wyróżniała się dodatnim tempem wzrostu gospodarczego, sięgającym 1,7 proc.. Za sukcesem Polski stało według Prof. Åslunda pięć kluczowych czynników:

- 1) wzorcowa polityka pieniężna (polityka bezpośredniego celu inflacyjnego oraz niska inflacja ze względu na dodatnie realne stopy procentowe);
- 2) *floating exchange rate*, który utrudniał napływ walut obcych;
- 3) kontrolowana ekspansja kredytowa oraz jej bieżący monitoring;
- 4) regulacje rynku kredytów mieszkaniowych;
- 5) właściwi ludzie na właściwych miejscach (instytucje same w sobie nie gwarantowałyby bowiem sukcesu, potrzebni byli odpowiedni ludzie).

W dyskusji, która odbyła się po wystąpieniu Prof. Åslunda, goście zadawali pytania dotyczące aktualnego kryzysu oraz środków zaradczych, które należałoby wprowadzić, aby uniknąć drugiej fali kryzysu.

W odpowiedzi na pytanie Marka Dąbrowskiego, Prezesa Zarządu Fundacji CASE, dotyczące lekcji płynącej dla innych krajów z doświadczeń doby kryzysu państw bałtyckich, prof. Åslund podkreślił, że **głównym celem**, który powinien teraz przyświecać rządowi republik bałtyckich winno być **zacieśnienie polityki monetarnej** oraz **wygenerowanie nadwyżki budżetowej** tak, by dzięki niej możliwe stało się ograniczanie (lub zahamowanie tempa wzrostu) długu publicznego. Kolejnym krokiem powinna być **rewizja zasad działalności sektora bankowego**. Podjęcie trudnych reform w dobie kryzysu wymaga – zdaniem gościa – podjęcia niepopularnych reform, za które najprawdopodobniej przyjdzie zapłacić wysoką (polityczną) cenę.

Spotkanie z Prof. Åslundem prowadziła Ewa Balcerowicz, Przewodnicząca Rady Fundacji CASE.

Mateusz Guzikowski